

ปฏิพัทธ์ วรโพธิพัฒน์ 2557: โครงสร้างอำนาจการปกครองแผ่นดินสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2367-2394) ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) สาขาวิชารัฐศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ อาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์หลัก: รองศาสตราจารย์สมเกียรติ วันทะนะ, Ph.D. 179 หน้า

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาโครงสร้างอำนาจการปกครองแผ่นดินสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยวิเคราะห์จากจดหมายหลวงอุดมสมบัติเพื่อเป็นตัวอย่างพิสูจน์ถึงอำนาจในการปกครองหัวเมืองต่างๆ ของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวตามที่เป็นจริง

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า โครงสร้างอำนาจการปกครองแผ่นดินสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในจดหมายหลวงอุดมสมบัติมีลักษณะอย่าง “ผู้ใหญ่กับผู้น้อย” คือพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวมีสถานะเป็น “ราชาธิราช” เหนือผู้ปกครองแคว้นแคว้นใหญ่ทางใต้ ได้แก่ เจ้าเมืองนครศรีธรรมราช และเจ้าเมืองสงขลา การปกครองอาศัยเครือข่ายอุปถัมภ์ ค้ำชู และความจงรักภักดีเป็นเครื่องผูกมัดรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน อำนาจอันชอบธรรมของราชาธิราชดำรงอยู่ด้วยหน้าที่การคุ้มครองป้องกันพระราชอาณาจักร

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นศูนย์รวมอำนาจว่าราชการแผ่นดิน ขุนนางต้องขอรับพระราชทานกระแสพระราชดำริ พระองค์มีอำนาจแต่งตั้งเจ้าบ้านการเมือง แต่ในทางปฏิบัติ คุณลักษณะเจ้าบ้านการเมืองท้องถิ่น และกองกำลังเป็นปัจจัยกำหนดเสถียรภาพการเมืองและปริมณฑลแห่งอำนาจ สัมฤทธิ์ผลแห่งอำนาจของพระองค์ขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการ คือ 1) การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร 2) ความเข้าใจและรอบรู้งานราชการแผ่นดิน 3) ความร่วมมือของขุนนางพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้อำนาจปกครองแผ่นดิน 2 ลักษณะ คือ 1) อำนาจปราบปรามเสี้ยนหนาม 2) อำนาจแต่งตั้งเจ้าบ้านการเมือง ยิ่งกว่านั้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจัดสรรผลประโยชน์ระหว่างผู้ปกครอง ได้แก่ เกียรติยศ ตำแหน่ง อำนาจ และความมั่งคั่ง เพื่อรักษาอำนาจของพระองค์และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของพระราชอาณาจักร